

تأثیر ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار بر اخلاق حرفه‌ای آنان در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

محمد اکبری بورنگ*، محمد علی پور، مریم دلاور

چکیده

مقدمه: اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک ضرورت در حرفه‌ی پزشکی مطرح است و این موضوع می‌تواند در قالب ارتباط اساتید با سایر افراد برای دانشجویان شکل‌گیری و درون‌سازی شود. یکی از تعاملات مهم اساتید، ارتباط با بیمار است. لذا این پژوهش با هدف بررسی نقش ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار بر اخلاق حرفه‌ای آنان در دانشگاه علوم پزشکی انجام شد.

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی مقطعی، جامعه آماری دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال ۱۳۹۶ بودند که با استناد به جدول مورگان و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای-تصادفی (بر اساس مقطع تحصیلی)، نمونه‌ای به حجم ۱۵۱ نفر مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌های محقق ساخته بود که پس از تأیید روایی و پایایی مورد استفاده قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی، آزمون همبستگی و رگرسیون چندگانه استفاده شد.

نتایج: ارتباط اساتید با بیمار می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه‌های آموزش و پژوهش ($R^2=0/09$, $p<0/01$) و ارتباط با همکار ($R^2=0/04$, $p<0/01$) باشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به این که ارتباط اساتید با بیمار بر رشد اخلاق حرفه‌ای دانشجویان پزشکی تأثیرگذار است و از طرفی تعاملات اساتید با سایر افراد یکی از مسائل مهم و تأثیرگذار در رشد اخلاق حرفه‌ای دانشجویان است، بنابراین برنامه‌ریزی جهت بهبود ارتباط اساتید با بیمار از طریق برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی بسیار ضروری می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: اخلاق حرفه‌ای، مهارت‌های ارتباطی، بیمار، دانشجویان پزشکی، اساتید

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / مرداد ۱۳۹۸؛ (۱۴): ۱۲۶ تا ۱۳۵

مقدمه

دانست(۱). در دوره‌های مختلف تاریخ بشر، رعایت اخلاق و رفتار در جامعه از جمله مهم‌ترین بحران زندگی اجتماعی انسان به شمار آمده است. با رشد زندگی اجتماعی، مسأله اخلاق هم، شکل گسترده‌تر و پیچیده‌تری به خود گرفته است(۲).

دنیای امروز در اندیشه بازگشت به عقلانیت و اخلاق است و بشریت پس از طی دوران مختلف برآن است که رویکردی اخلاقی و عقلانی در تأمین نیازهای مادی و معنوی خود داشته باشد. لذا می‌توان اخلاق را مرکز و کانون تحولات دنیای آینده

روانشناسی، دانشگاه بیرجند، ایران. (m.alipour@birjand.ac.ir)؛ مریم دلاور، دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه بیرجند، ایران. (m.delavar.edu@gmail.com)
تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۱۲/۲۷، تاریخ اصلاحیه: ۹۷/۴/۳، تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۲/۲۱

* نویسنده مسؤول: دکتر محمد اکبری بورنگ (استادیار)، گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه بیرجند، ایران. Akbaryborng2003@birjand.ac.ir
محمد علی پور، دانشجوی دکتری، گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و

برای اساتید و پزشکان است (۱۴ و ۱۵).

اساتید از یکسو مسئول انتقال صحیح مفاهیم علمی و از سوی، الگوی عملی و انسانی ارزش‌های اخلاقی در محیط کاری خواهند بود. اخلاق حرفه‌ای می‌تواند از طریق نقش الگویی اساتید در محیط آموزشی به شکل غیرآشکار و از طریق عملکرد به دانشجویان القا شود (۱۶). دانشجویان پزشکی در دوران تحصیل خود با دیدن عملکرد اساتید و نوع رفتار آن‌ها با بیماران، از اساتید خود به عنوان اسوه‌های اخلاقی الگوبرداری می‌کنند و این باعث رشد اخلاق حرفه‌ای دانشجویان می‌گردد. به نظر می‌رسد که اساتید نقش الگویی برای دانشجویان در دانشگاه و محیط کار دارند. دوران دانشجویی بهترین زمانی است که علاوه بر آموزش علوم و مهارت‌ها، اصول و شیوه کاربست اخلاق حرفه‌ای نیز فرا گرفته شود. این پژوهش باهدف بررسی تأثیر ادراک دانشجویان رشته پزشکی از ارتباط اساتید با بیمار بر اخلاق حرفه‌ای آنان در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام شد.

روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع مقطعی است و در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند سال ۱۳۹۶ انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان پزشکی در چهار مقطع تحصیلی علوم پایه، فیزیوپاتولوژی، استاژری و اینترنی بود که با استناد به جدول کرجسی و مورگان و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای-تصادفی (بر اساس مقطع تحصیلی)، نمونه‌ای به حجم ۱۵۱ نفر انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفت. بدین منظور دانشجویان رشته پزشکی برحسب مقطع تحصیلی در ۴ طبقه (علوم پایه، فیزیوپاتولوژی، استاژری و اینترنی) قرار گرفتند، که از هر طبقه نیز به صورت تصادفی متناسب با حجم هر طبقه نمونه‌گیری انجام گرفت. به طوری که از گروه علوم پایه ۳۶ نفر، فیزیوپاتولوژی ۳۶ نفر، استاژری ۴۰ نفر و اینترنی ۳۹ نفر به عنوان نمونه پژوهشی انتخاب شدند.

امروزه مسئولیت‌های اخلاقی در طیفی از مسئولیت‌های فردی-شخصی تا مسئولیت فردی-شغلی گسترده است (۳) موضوع مسائل اخلاقی، مجموعه‌ای از اقدامات و رفتارهای ارتباطی در مشاغل است (۴). رعایت اخلاق در برخی از مشاغل نظیر حرفه پزشکی و علوم وابسته که مستقیم و غیرمستقیم با جان انسان سرکار دارد دارای اهمیت مضاعف است (۵). در همین رابطه، اخلاق حرفه‌ای، حوزه‌ای تخصصی در دانش اخلاقی است که تبیین‌کننده مسئولیت و تکالیف اخلاقی در عمل پزشکان و حوزه تصمیم‌گیری‌های آن‌ها در محیط کار را شامل می‌شود (۶) و به عنوان یکی از مسائل اساسی همه جوامع بشری مطرح است (۷). به طور کلی اخلاق حرفه‌ای به معنای دانستن و عمل کردن به مسئولیت‌های اخلاقی است که هر شخص حقیقی یا حقوقی نسبت به دیگران دارد (۸). از سویی دانشگاه‌های علوم پزشکی مسئولیت تعلیم و تربیت نیروهایی را به عهده دارند که پس از دانش‌آموختگی بتوانند در حیطه کاری خود، اصول اخلاقی را رعایت کنند (۹) لذا رعایت اخلاق حرفه‌ای در محیط‌های دانشگاهی بسیار مهم است زیرا دانشگاه بستر مناسبی، برای شکل‌گیری رفتارهای انسانی و بیان اصول و ارزش‌های اخلاقی است (۱۰).

یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر اخلاق حرفه‌ای دانشجویان، رفتار و اعمال اساتید آنان است (۱۱). کوهن معتقد است که اساتید دانشگاه عنصرهای مهم در شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای در دانشجویان هستند (۱۲). مطالعات نشان می‌دهد که اساتید نقش مؤثری در رشد اخلاق حرفه‌ای دانشجویان دارند، چرا که اساتید می‌توانند در ایجاد نگرش منفی و مثبت نسبت به دانشگاه و آینده حرفه‌ای دانشجویان تأثیرگذار باشند (۱۳).

همان‌طور که بیان گردید، رفتارها و عملکرد اساتید می‌تواند نقش کلیدی در شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای دانشجویان باشد. یکی از مهم‌ترین عملکرد اساتید نحوه و چگونگی ارتباط با بیماران است. به طوری که تعاملات پزشک با بیمار یکی از ضرورت‌های حرفه‌ای پزشکی است و ارتباط با بیمار یک مهارت بالینی اساسی و مهم‌ترین ویژگی لازم

دیگر نمره پایین پرسشنامه، نشان می‌دهد که ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار در وضعیت خوبی قرار ندارد. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ $0/74$ محاسبه گردید.

جهت گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌های مربوط در کلاس، توسط محققان به صورت حضوری در اختیار مشارکت‌کنندگان در پژوهش قرار گرفت تا آن‌ها پاسخ دهند. قبل از اقدام به پرکردن پرسشنامه‌های پژوهش توسط دانشجویان محقق توضیحات مختصری را در خصوص اهداف پژوهش به دانشجویان ارائه نمود و رضایت و مشارکت آنان را جلب نمود. افرادی که در این پژوهش همکاری داشتند، بالاتر از ترم چهارم بودند.

برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (همبستگی و رگرسیون چندگانه) استفاده شد. آنالیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS-21 (IBM, Armonk, NY, USA) انجام شد. با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

به منظور رعایت اخلاق پژوهش، پرسشنامه‌ها فاقد نام و نام خانوادگی بود و دانشجویانی که تمایل به شرکت در مطالعه داشتند، وارد مطالعه شدند. مشارکت‌کنندگان در صورت عدم تمایل به ادامه همکاری در هر زمان از پژوهش می‌توانستند از مطالعه خارج شوند.

نتایج

در نهایت ۹۹ درصد (۱۵۱ پرسشنامه) از پرسشنامه‌ها توسط مشارکت‌کنندگان در پژوهش تکمیل و به محقق برگردانده شد. توصیف داده‌های پژوهش نشان داد که اکثر نمونه‌های مورد بررسی زنان بودند. همچنین از مجموع شرکت‌کنندگان در پژوهش $23/8$ درصد در مقطع علوم پایه، $23/8$ درصد در مقطع فیزیوپاتولوژی، $26/5$ درصد در مقطع استاژری، $25/8$ درصد در مقطع اینترنی در این پژوهش مشارکت داشته‌اند (جدول ۱).

جهت جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌های محقق ساخته اخلاق حرفه‌ای و ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار استفاده شد. در ابتدای پژوهش، جهت بررسی روایی این ابزار از روایی صوری و محتوایی استفاده شد که بدین منظور ابزار موردنظر بعد از طراحی اولیه، در اختیار چند تن از اساتید درس اخلاق پزشکی قرار گرفت و بعد از اعمال نظر آنان، تأیید شد و سپس پرسشنامه‌ها روی ۲۰ نفر به صورت پایلوت اجرا شد و بعد تأیید پایایی آن، روی جامعه اصلی اجرا گردید. قابل ذکر است که این ۲۰ نفر جزو نمونه پژوهش نبودند.

پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای دارای ۲۰ گویه و شامل مؤلفه‌های پزشک و جامعه، ارتباط با همکار، رازداری، آموزش و پژوهش و روابط مالی پزشک و بیمار بود که براساس مبانی نظری و سوابق پژوهشی، تدوین گردید (۱۷ و ۱۸). پرسشنامه مورد استفاده براساس مقیاس لیکرت، هر گویه از کاملاً مخالفم معرف نمره یک تا کاملاً موافقم معرف نمره پنج، طراحی شد. نمره این پرسشنامه، براساس جمع نمره‌های گویه‌ها به دست آمد و نمره بالا به معنای آن است که اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در درجه بالایی قرار دارد و از سوی دیگر نمره پایین پرسشنامه، نشان می‌دهد که اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در درجه پایین قرار دارد. پایایی پرسشنامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ $0/84$ محاسبه گردید که نشان‌دهنده پایایی مناسب این ابزار است.

پرسشنامه ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار دارای ۱۹ گویه و شامل ۳ مؤلفه الگوی نقش، تجربیات دانشجو و حمایت از رفتار بیمار محور بود که براساس مبانی نظری و سوابق پژوهشی، تدوین گردید (۱۹ تا ۲۲). پرسشنامه مذکور براساس مقیاس لیکرت، هر گویه از کاملاً مخالفم معرف نمره یک تا کاملاً موافقم معرف نمره پنج، طراحی شده است. نمره این پرسشنامه، براساس جمع نمره‌های گویه‌ها به دست آمد و نمره بالا به معنای آن است که ادراک دانشجویان نشان می‌دهد که ارتباط اساتید با بیمار در سطح بالایی قرار دارد و از سوی

جدول ۱: توزیع فراوانی مطلق و نسبی آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت، مقطع تحصیلی، وضعیت و محل زندگی

متغیر	وضعیت	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۸۲(۵۴٪/۳)
	مرد	۶۹(۴۵٪/۷)
	جمع کل	۱۵۱(۱۰۰٪)
وضعیت زندگی	بومی	۶۸(۴۵٪)
	غیربومی	۸۲(۵۵٪)
محل زندگی	خوابگاه	۷۰(۴۶٪/۴)
	غیرخوابگاه	۸۱(۵۳٪/۶)
مقطع تحصیلی	علوم پایه	۳۶(۲۳٪/۸)
	فیزوپاتولوژی	۳۶(۲۳٪/۸)
	استاژری	۴۰(۲۶٪/۵)
	اینترنی	۳۹(۲۵٪/۸)

برای بررسی رابطه بین مؤلفه‌های ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

جدول ۲: نتایج ضریب همبستگی پیرسون بین مؤلفه‌های ارتباط اساتید با بیمار با مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

متغیرها	مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای									
	آموزش و پژوهش		ارتباط با همکار		پزشک و جامعه		رازداری		رابطه مالی پزشک و بیمار	
	p	R	P	r	P	r	P	r	P	r
الگوی نقش	۰/۰۰۱	۰/۲۶۳	۰/۰۱۳	۰/۱۳۲	۰/۱۰۸	-۰/۰۶۶	۰/۴۲۳	۰/۱	۰/۲۲۴	
تجربیات دانشجوی	۰/۴۷	-۰/۰۵۹	۰/۶۹۸	-۰/۰۷۷	۰/۳۵	-۰/۰۰۲	۰/۹۷۹	۰/۰۰۴	۰/۹۵۸	
حمایت از رفتار بیمارمحور	۰/۰۰۲	۰/۲۴۸	۰/۱۱	۰/۱۱۳	۰/۱۶۷	۰/۰۵۱	۰/۵۳۲	۰/۰۸۴	۰/۳۰۹	

نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین الگوی نقش و آموزش و پژوهش ($r=۰/۲۶۳$, $p=۰/۰۰۱$)، الگوی نقش و ارتباط با همکار ($r=۰/۰۱۳$, $p=۰/۰۱۳$) و حمایت از رفتار بیمار محور و آموزش و پژوهش ($r=۰/۰۱۳$, $p=۰/۰۱۳$)، رابطه مثبت و معنادار ضعیفی وجود دارد (جدول ۲).

نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین الگوی نقش و آموزش و پژوهش ($r=۰/۲۶۳$, $p=۰/۰۰۱$)، الگوی نقش و ارتباط با همکار ($r=۰/۰۱۳$, $p=۰/۰۱۳$) و حمایت از رفتار بیمار محور و آموزش و پژوهش ($r=۰/۰۱۳$, $p=۰/۰۱۳$)، رابطه مثبت و معنادار ضعیفی وجود دارد (جدول ۲).
به‌منظور تبیین اخلاق حرفه‌ای دانشجویان علوم پزشکی براساس ادراک آنان از ارتباط اساتید با بیمار از

$$(R=۰/۳۱, R2=۰/۰۹, F=۰/۰۴, p<۰/۰۱)$$

جدول ۳: ضرایب رگرسیون مربوط به پیش‌بینی اخلاق حرفه‌ای دانشجویان براساس ارتباط اساتید با بیمار

پیش‌بین	ضرایب استاندارد		T	Sig
	Beta	SE		
مؤلفه آموزش و پژوهش				
الگوی نقش	۰/۱۲۱	۰/۰۵۳	۲/۲۶۵	۰/۰۲
تجربیات دانشجو	۰/۰۰۴	۰/۰۶۳	۰/۰۷۱	۰/۹۴
حمایت از رفتار بیمار محور	۰/۱۹۱	۰/۰۹۸	۱/۹۵۷	۰/۰۵
مؤلفه ارتباط با همکار				
الگوی نقش	۰/۱۰۷	۰/۰۵۰	۲/۱۴۲	۰/۰۳۴
تجربیات دانشجو	-۰/۰۰۲	۰/۰۵۹	-۰/۰۳۴	۰/۹۷۳
حمایت از رفتار بیمار محور	۰/۰۳۵	۰/۰۹۱	۰/۳۷۸	۰/۷۰۶
مؤلفه پزشک و جامعه				
الگوی نقش	۰/۰۳۹	۰/۰۳۵	۱/۱۱۴	۰/۲۶۷
تجربیات دانشجو	-۰/۰۲۷	۰/۰۴۲	-۰/۶۴۱	۰/۵۲۳
حمایت از رفتار بیمار محور	۰/۰۴۷	۰/۰۶۵	۰/۷۱۷	۰/۴۷۴
مؤلفه رازداری				
الگوی نقش	۰/۰۴۴	۰/۰۳۸	۱/۱۴۲	۰/۲۵۵
تجربیات دانشجو	۰/۰۰۱	۰/۰۴۵	-۰/۰۱۷	۰/۹۸۷
حمایت از رفتار بیمار محور	۰/۰۷۲	۰/۰۷۰	۱/۰۲۲	۰/۳۰۹
مؤلفه روابط مالی پزشک و بیمار				
الگوی نقش	۰/۰۴۵	۰/۰۵۰	۰/۸۹۷	۰/۳۷۱
تجربیات دانشجو	۰/۰۱۷	۰/۰۵۹	-۰/۲۸۷	۰/۷۷۴
حمایت از رفتار بیمار محور	۰/۰۵۶	۰/۰۹۲	-۰/۶۱۵	۰/۵۳۹

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌گردد از بین مؤلفه‌های ارتباط اساتید با بیمار مؤلفه‌های الگوی نقش و حمایت از رفتار بیمار محور نقش معناداری در پیش‌بینی اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه‌ی آموزش و پژوهش دارند ($p < 0/05$). همچنین نتایج این پژوهش نشان داد که ارتباط اساتید با بیمار، پیش‌بینی کننده اخلاق حرفه‌ای دانشجویان پزشکی در مؤلفه‌ی ارتباط با همکار است.

$$(R=0/21, R2=0/04, F=2/15, p<0/01)$$

از بین مؤلفه‌های ارتباط اساتید با بیمار تنها مؤلفه‌ی الگوی نقش، نقش معناداری در پیش‌بینی اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه‌ی ارتباط با همکار دارد ($p < 0/05$). همان‌گونه که در جدول ۳ دیده می‌شود مؤلفه الگوی نقش اساتید ($p < 0/05$)، مؤلفه تجربیات دانشجو از ارتباط اساتید

با بیمار ($p < 0/05$) و مؤلفه حمایت از ارتباط دانشجو با بیمار توسط اساتید ($p < 0/05$) قادر به تبیین اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه پزشک و جامعه نبود.

همچنین نتایج نشان داد مؤلفه الگوی نقش اساتید ($p < 0/05$)، مؤلفه تجربیات دانشجو از ارتباط اساتید با بیمار ($p < 0/05$) و مؤلفه حمایت از ارتباط دانشجو با بیمار توسط اساتید ($p < 0/05$) قادر به تبیین اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه رازداری نبود. مؤلفه الگوی نقش اساتید ($p > 0/05$)، مؤلفه تجربیات دانشجو از ارتباط اساتید با بیمار ($p > 0/05$) و مؤلفه حمایت از ارتباط دانشجو با بیمار توسط اساتید ($p > 0/05$) قادر به تبیین اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه روابط مالی پزشک و بیمار نبود.

بحث

مطالعه حاضر به منظور بررسی تأثیر ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار بر اخلاق حرفه‌ای آنان صورت گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اخلاق حرفه‌ای آنان در مؤلفه‌های آموزش و پژوهش و ارتباط با همکار باشد. این یافته پژوهش با یافته‌های یمانی و همکاران که نشان دادند، تبادل اطلاعات شامل برقراری ارتباط با بیمار و همکار و اطلاع‌رسانی به بیمار، پاسخ‌گویی به کرامت انسانی شامل رعایت حقوق بیمار و احترام به دیگران به عنوان آموخته‌های حرفه‌ای‌گری در آموزش بالینی است و بر اخلاق حرفه‌ای آن‌ها تأثیر گذاشته است (۲۳). بوذرجمهری و همکاران که نشان دادند، یکی از ویژگی‌های برجسته اساتید، احترام به سایر همکاران و خودداری از غیبت همکاران است (۲۴). نتایج پژوهش جلال‌وندی و همکاران نشان داد از نگاه دانشجویان یکی از چالش‌های مهم آموزش اخلاق پزشکی توسط اساتید، عدم رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای همانند بی‌احترامی به بیمار، بی‌احترامی به دانشجویان و همکاران، توسط برخی از اساتید پزشکی است (۱۹) و یافته‌های برهانی و همکاران که نشان دادند دانشجویان یکی از موانع کسب اخلاق حرفه‌ای عدم همکاری و هماهنگی اعضای تیم سلامت و توجه نکردن به همکار می‌دانند هم‌سو است (۲۵).

این یافته‌ها را این‌طور می‌توان تبیین نمود که رفتارها و عملکرد اساتید بر نگرش و رفتارهای دانشجویان تأثیرگذار است، دانشجویان با مشاهده رفتارها و نحوه برخورد اساتید با بیمار، از آن‌ها الگو برداری می‌نمایند. این نوع آموزش هم‌راستا با نظریه اجتماعی بندورا است. به اعتقاد بندورا، آموزش و فراگیری رفتارها بیشتر از آن‌که از طریق یادگیری مستقیم و کلاسیک رخ دهد، از طریق الگوسازی یا سرمشق‌گیری از روی رفتارهای دیگران رخ می‌دهد. الگوگیری مبین تغییرات رفتاری، شناختی و عاطفی ناشی از مشاهده یک یا بیش از یک الگو است. یکی از

مفاهیم اساسی نظریه بندورا یادگیری مشاهده‌ای است، به طوری که یادگیری مشاهده‌ای فراتر از تقلید رفتار دیگری است و شامل حوزه وسیعی از رفتارهای انسانی، از جمله شکل‌گیری نمادین رفتارهای جدید از خلال گوش فرادادن به دیگری و یا مطالعه است. دانشجویان با مشاهده رفتار و عملکرد اساتید با بیمار در حوزه پژوهش و آموزش، آن‌ها را به عنوان الگو خود در نظر می‌گیرند و همیشه رفتارها و عملکرد اساتید خود را با بیمار، دانشجویان و سایر اساتید مشاهده می‌کنند و می‌توانند قضاوت و درک درستی از روابط بین فردی آن‌ها داشته باشند. به طور کلی نگرش‌ها، رفتارها و عملکرد اساتید با بیمار در دانشجویان تأثیرگذار است و منجر به شکل‌گیری اخلاق حرفه‌ای آنان می‌شود. خاقانی زاده و همکاران در پژوهشی ضمن بررسی چالش‌های آموزش اخلاق پزشکی مرتبط با اساتید به این نتیجه رسیده‌اند که اساتید پزشکی به طور اعم و اساتید اخلاق پزشکی به طور اخص نتوانسته‌اند نقش کلیدی خود را در ارتقا و رشد اخلاقی دانشجویان ایفا کنند و همه اساتید پزشکی موظف‌اند، با بهره‌گیری از الگوهای رفتاری، زمینه ظهور صلاحیت‌های اخلاقی و حرفه‌ای را به صورت عملی در دانشجویان فراهم کنند (۲۶). پژوهش عابدینی و همکاران به این موضوع پرداخته است و نشان داده است که از دیدگاه دانشجویان، لازمه یادگیری قرار گرفتن در شرایط بالینی مناسب است و کلاس‌های نظری نمی‌توانند به خوبی پاسخ‌گوی نیازهای آموزشی باشد. براین اساس کاربرد شواهد نیز تنها محدود به کلاس نبوده و نیازمند رویارویی با شرایط بالینی است (۲۷). یافته‌های پژوهش‌ها نشان می‌دهد که آموزش مبتنی بر شواهد مهم بوده و عواملی همچون دانش، تجارب زمینه‌ای مدرسان، الگوهای نقش و شرایط محیط بالینی بر این روش تأثیرگذار است و یکی از استراتژی‌های آموزش اخلاق، آموزش اخلاق در بالین بیمار است (۲۷ و ۲۸). آموزش در محیط‌های بالینی تأثیرگذارتر از آموزش دروس علوم پایه در ارتقا نقش‌های پزشک حرفه‌ای همچون ارتباط و تعامل

با بیمار و ارتباط با سایر همکاران و متخصصین جامعه، در دانشجویان است (۲۹). یافته‌های پژوهش نشان داد که ادراک دانشجویان از ارتباط اساتید با بیمار نمی‌تواند پیش‌بینی کننده اخلاق حرفه‌ای آنان در مؤلفه‌های روابط مالی پزشک و بیمار، رازداری و پزشک و جامعه باشد. این یافته هم سو با یافته پورلیلی و همکاران و پورشافعی و همکاران است که نشان دادند وضعیت عملکرد اخلاق حرفه‌ای اساتید در حوزه رازداری، وظیفه شناسی در بخش آموزش (تدریس) و محیط‌های بالینی در حد متوسط است و با وضعیت مطلوب فاصله دارد (۱۸ و ۳۰)؛ همچنین این یافته با نتایج جلال‌وندی و همکاران که نشان دادند که از نگاه دانشجویان یکی از چالش‌های مهم آموزش اخلاق پزشکی توسط اساتید، عدم رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای مانند ضعف در ایفای نقش به عنوان الگوی اخلاقی، کسب درآمد از طریق روش‌های غیراخلاقی، رعایت نکردن حقوق بیمار، عدم دلسوزی نسبت به بیمار توسط برخی از اساتید پزشکی است (۱۹)، هم‌سو است؛ اما با نتایج پژوهش یمانی و همکاران که نشان داد، از نظر دانشجویان صداقت و رازداری یکی از آموخته‌های حرفه‌ای‌گری آنان در آموزش بالینی است، هم‌سو نیست (۲۳). رازداری و ارتباط پزشک و جامعه، مهم‌ترین دغدغه‌های اساتید جهت اولویت آموزشی در درس اخلاق پزشکی است (۳۱) و از سوی دیگر دانشجویان معتقدند که رازداری و امانت‌داری و ارتباط بین پزشک و جامعه نقش مهمی در برقراری ارتباط مؤثر بین اساتید و دانشجویان ایفا می‌کند و به عنوان شاخص‌های یک استاد ایده‌آل مطرح هستند (۳۲ و ۳۳). اما به دلیل آن که ارتباط اساتید با دانشجویان بیشتر در محیط بالینی و بیمارستان است، روابط مالی پزشک و بیماران را شامل نمی‌شود و از طرفی روابط مالی بین پزشک و بیمار بسیار پنهان است و اساتید در این حوزه رفتار قابل مشاهده‌ای برای یادگیری از خود بروز نمی‌دهند. حاصل این ضعف، باعث می‌شود، که دانشجویان ادراک مناسبی از روابط مالی پزشک و

بیمار نداشته باشند. همچنین در تبیین عدم تبیین رازداری و رابطه با جامعه می‌توان گفت پزشکان متأسفانه در این خصوص رسالتی احساس نکرده و فاقد الگویی برای تقلید دانشجویان بوده‌اند و به نوعی در ارتباط با بیمار استادان نتوانسته‌اند، الگوی نقش مشخصی را در این خصوص ارائه دهند تا مؤلفه‌های رازداری و پزشک و جامعه در دانشجویان بهبود یابد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به این مورد اشاره نمود که دانشجویان مراحل علوم پایه و فیزیوپاتولوژی که برخورد اندکی با اساتید بالینی دارند، نیز در این پژوهش شرکت کردند، که دیدگاه دانشجویان علوم پایه و فیزیوپاتولوژی کم‌تر می‌تواند رفتار اساتید با بیمار را ترسیم کند و ادراک مناسبی و جامعی از ارتباط اساتید با بیمار ندارند.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد ارتباط اساتید با بیمار می‌تواند پیش‌بینی کننده اخلاق حرفه‌ای دانشجویان در مؤلفه‌های آموزش و پژوهش و ارتباط با همکار باشد. می‌توان نتیجه گرفت ارتباط اساتید با بیمار بر رشد اخلاق حرفه‌ای دانشجویان پزشکی تأثیرگذار است؛ اما با توجه به سایر عوامل مداخله‌گر در اخلاق حرفه‌ای دانشجویان، ارتباط به دست آمده در این پژوهش در خصوص ارتباط بیمار محور اساتید با اخلاق حرفه‌ای دانشجویان ارتباط قوی نیست. لذا می‌بایست با برگزاری کارگاه‌ها، سمینارها و دوره‌های ضمن خدمت، نسبت به بهبود مهارت‌های ارتباط اساتید با بیماران اقدام کرد تا موجب بهبود اخلاق حرفه‌ای دانشجویان گردد.

قدردانی

پژوهشگران مراتب تشکر خود را از معاونت محترم آموزشی و اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند که در این پژوهش محقق را یاری نمودند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌نمایند.

منابع

1. Jafari manesh H, Ranjbaran M, Vakilian K, Tajik R, Almasi-Hashiani A. [Nursing's code of ethics: a survey of respecting the code among nursing students]. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2014; 6(6): 45-55. [Persian]
2. Rismanbaf A. [Moghadameii Bar Akhlaghe Herfeii Dar Ketabdari Va Etela Resani]. *Research on Information Science and Public Libraries*. 2009; 15(2): 49-75. [Persian]
3. Gharamaleki AF. [Akhlaghe Herfeii]. Tehran: Majnoon; 2014. [Persian]
4. Izadi A, Imani H, Khademi Z, FariAsadi Noughabi F, Hajizadeh N, Naghizadeh F. [Moral sensitivity of critical care nurses in clinical decision making and its correlation with their caring behavior in teaching hospitals of Bandar Abbas in 2012]. *Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 2013; 6(2): 43-56. [Persian]
5. Larijani B. [Pezeshk Va Molahezat Akhlaghi]. Tehran: Baraye farada; 2003. [Persian]
6. SalehiAmiri SR, Rahmani J, BaghiNasrabadi A. [Zaroorate Akhlaghe Herfeie Dar Sazmanha]. *Ethical Research*. 2012; 2(4): 155-171. [Persian]
7. Gharamaleki A. [Ravesh Shenasiye Masooliat Paziri Dar Sazman]. *Andisheh Hozeh*. 2004; 49: 236-225. [Persian]
8. Shojaei A, Faramarz Gharamaleki A. [Students' rights in teaching system]. *Medical Ethics and History of Medicine*. 2010; 4(1) :71-77. [Persian]
9. AhmariTehran H, Abediny Z, Kachoei A, Jafarbegloo E, Tabibi M. [The Effect of Integration of Role-Modeling and Narration Methods on the Midwifery Students' Performance in Professional Ethics] . *Iranian Journal of Medical Education*. 2013; 12(11):826-835. [Persian]
10. kalateh Sadatie A, Salehzadeh H, Hemmati S, Darvish M, Ilone kashkoli R. [Comparison of attitudes about professional ethics among freshman and senior nursing students in Hazrat Fatemeh Nursing and Midwifery School (2012-2013)]. *Education & Ethics In Nursing*. 2013; 2 (3):34-40. [Persian]
11. Mosallanejad L, Najafipour S, Najafipour S. Najafipour L. [Amoozesh Baraye Yadgiri Va Yadgiri Baraye Amoozesh]. Tehran: Omid Publisher; 2010: 56-62. [Persian]
12. Cohen JJ. Professionalism in medical education, an American perspective: from evidence to accountability. *Med Educ*. 2006; 40(7): 607-17.
13. Mosalanejad L, Parandavar N, Rezaei E. [Students' Experience about the Hidden Curriculum: A Qualitative Study]. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2014; 13(2): 111-24. [Persian]
14. Rider EA, Hinrichs MM, Lown BA. A model for communication skills assessment across the undergraduate curriculum. *Med Teach*. 2006; 28(5): e127-34.
15. Haq C, Steele DJ, Marchand L, Seibert C, Brody D. Integrating the art and science of medical practice: innovations in teaching medical communication skills. *Fam Med*. 2004; 36 Suppl: S43-50.
16. Jones AR, Siegler M, Winslade WJ. *Clinical ethics: A practical approach to ethical decisions in clinical medicine*. 7th ed. New York: McGraw- Hill; 1997: 1-2.
17. Asemani O, Iman MT, Khayyer M, Tabei SZ, Sharif F, Moattari M. Development and validation of a questionnaire to evaluate medical students' and residents' responsibility in clinical settings. *J Med Ethics Hist Med*. 2014; 7: 17.
18. Pourleyli A, Oveisi S, Sabzmakan L, Azizi F. [Mutual Viewpoints of Faculty Members and Residents Regarding Clinical and Educational Performance Compliance with Professional Ethics in Qazvin University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2015; 14 (11):1007-1019. [Persian]
19. Jalalvandi M, Sohrabi MR, Jamal A , TaghipoorZahir A. [The Association between Patient-centered Hidden Curriculum and Medical Students' Communication Skills]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2014; 13(11): 920-930. [Persian]
20. Fathivajargah K, Vahed Chokadeh S. [Shenasayi Asibhaye Tarbiyat Shahrivandi Dar Barnameye Darsi Penhan: Nezam Amozesh Motavaseteh Nazari Az Didgahe Moaleman Zan Tehran Va Erae Rahkarhaei Baraye Behboode Vaziyat An]. *Quarterly Journal of Educational Innovations*. 2006; 5(3): 132-93. [Persian]
21. MojallalChoboglu MA, Tamjiddash E. [Analysis of the role of the hidden curriculum components in strengthening of students' academic identity (Case study of Bonab Islamic Azad University)]. *Quarterly*

- Journal of Educational Psychology. 2011; 2(4): 67-53. [Persian]
22. Mohebbi Amin S, Rabiei M, Keizoori AH. [A review of students' evaluation of the medical ethics curriculum]. *Medical Ethics and History of Medicine*. 2015; 8(3): 77-86. [Persian]
  23. Yamani N, Liaghatdar MJ, Changiz T, Adibi P. [How Do Medical Students Learn Professionalism During Clinical Education? A Qualitative Study of Faculty Members' and Interns' Experiences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2010; 9(4): 382-395. [Persian]
  24. Bouzarjomehri F, Mansourian M, Herandi Y, Bouzarjomehri H. [Academics' adherence to professional Ethics in ShahidSadoughi University of Medical Science: Students'viewpoint]. *Journal of Medical Education and Development*. 2013; 8(3): 44-52. [Persian]
  25. Borhani F, Alhani F, Mohamadi E, Abbaszade A. [Nursing Students Perception of Barriers of Acquiring Professional Ethics: A Qualitative Research]. *Journal of Strides in Development of Medical Education*. 2009; 8(1): 80-67. [Persian]
  26. Khaghanizadeh M, Malaki H, Abbasi M, Abbaspour A, Mohamadi E. [Faculty-Related Challenges in Medical Ethics Education: A Qualitative Study]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 11(8): 903-916. [Persian]
  27. Abedini Z, Ahmari Tehran H, Khorami A, Heidarpour A. [Nursing students experiences toward evidence-based learning in clinical setting: A qualitative study]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2012; 11(8): 864-873. [Persian]
  28. Malekahmadi P, Parsa P. [Development of Strategies for Advancement of Medical Ethics Education in Isfahan University of Medical Sciences]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013; 12(11): 854-865. [Persian]
  29. Biabangardy Z, Soltani Arabshahi S K, Amini A, Shekarabi R, Yadavar Nikravesh M. [Role of Basic Science Courses on Promoting the Medical Graduate's Competencies in Medical Schools of Iran]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2005; 5(1): 13-23. [Persian]
  30. Pourshafei H, Ramezanzade K. [An Enquiry into the current and the desirable status of professors' professional ethics from the perspective of students in Birjand University of Medical Sciences]. *Journal of Birjand University of Medical Sciences*. 2018; 25: 107-114. [Persian]
  31. Managheb SE, SadeghiMazidi Y. [The Priorities of Medical Ethics Course from the Perspective of Medical Ethics Teachers at Shiraz and Jahrom Universities of Medical Sciences in 2012]. *Journal of Education and Ethics in Nursing*. 2015; 4(4): 7-1. [Persian]
  32. Ghadami A, Salehi B, Sajadi S, Naji H. [Students' Points of View Regarding Effective Factors in Establishing Communication between Students and Faculty Members]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2007; 7(1): 149-154. [Persian]
  33. Salarvand S, Yamani N, Kashani F, Salarvand M, Ataei M, Hashemi Fesharaki M. [Nursing Students' Perception of Ethical and Professional Characteristics of an Ideal Faculty Member: A Qualitative Study]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2015; 15: 481-494. [Persian]

The Effect of Students' Perceptions on Relationship between Professors and Patients on Their Professional Ethics in Birjand University of Medical Sciences

Mohammad Akbary Borng¹, Mohammad Alipour², Maryam Delavar³

Abstract

Introduction: Professional ethics is defined as one of the necessities in the medical profession; this way, it can be conceptualized and integrated for students in the form of teachers' relationship to others. Effective communication with the patient is one of the important interactions of educational authorities. In view of that, the purpose of this study was to investigate the role of students' perception of the relationship between faculty members and patients on their professional ethics in Birjand University of Medical Sciences.

Methods: This study is a descriptive cross-sectional type. The population included medical students of Birjand University of Medical Sciences in 2018. In this study, 151 subjects were sampled using Morgan table and stratified-random sampling method (based on educational grade). Data collection instrument was a researcher-made questionnaire. Data were analyzed both descriptively and inferentially (correlation & multiple regressions).

Results: Findings revealed that the relationship between faculty members and the patient can predict the professional ethics of the students in education and research ($R^2 = 0.09$, $P < 0.01$) as well as their relationship with colleagues ($R^2 = 0.04$, $P < 0.01$).

Conclusion: Seeing as the relationship between the faculty members and the patient affects the development of professional ethics of medical students, the interaction of the faculty with other people is one of the important issues affecting the development of professional ethics of students; accordingly, planning to improve the relationship between teachers and the patient through running workshops and in-service training courses seems indispensable.

Keywords: Professional Ethics, Patient, Students, Professors, Relationships

Addresses:

1. (✉) Department of Curriculum Planning, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Birjand University, Iran. Email: Akbaryborng2003@birjand.ac.ir
2. Ph.D. Student, Curriculum Department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Birjand University, Iran. Email: m.alipour@birjand.ac.ir
3. Master of Science Student (MSc), Curriculum Department, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Birjand University, Iran. Email: m.delavar.edu@gmail.com